

GAZETA TRANSILVANIEI.

Gazeta are de 2 ori: Joi și Duminică, F6's, cându conoșu ajutoriale. — Pretului: pe 1 anu 10 fl., pe 1/2 3 fl. v. a. Tieri eterne 12 fl. v. a. pe unu anu 2 1/2 galbini mon. sunătorie.

Anulu XXXVII.

Se prezamara la postele c. si r., si pe la DD. correspondenti. — Pentru serie 6 cr. Toa's timbrala a 30 cr. de fiecare publicare.

Nr. 64

Braslova 131 Septemre

1874.

Braslova 12 Sept. n. 1874.

Mai. S'a imperatulu si regele in calatoria la manevrele militari din Boemia f'a primitu pretutindeni cu celu mai mare entuziasmu de alipire din tote partile; dr' dela curtea trenului in Prag'a pana la aula semen'a primirea unui triumf. Ser'a illuminatiunea forte splendida. Mai S'a f'u si in teatrulu cehicu la actulu I. Dein Prag'a s'a dusu Mai. S'a desdreptulu in Brandeis la manevrele trupelor, pentru cari a susceptu calatori'a. Manifestatiunile nationaliloru n'au avutu influinta a castig'a vreo complanare in privinta dreptului publicu cehicu, relegandulise pretensiunile si altea tramitanduse pe calea constitutionale la ministeriu.

La situatiunea interna.

Mai tote diurnalele interne vorbira cu orecare desperare si unele din ele si cu dorere siminta despre situatiunea de facia a economiei statulu Ungariei, facia cu deficitelce cele numerose spaimentat'rie, cari ei apasa viata' pana la nadusire, si apoi si facia cu nemuliumirile nationalitatiloru, cari leau dimensiuni totu mai irritate si mai desperate din caus'a tractari' celei brusce cu drepturile lor, ca cum ar f'i slave elementulu maghiaru. Acumu unele -si punu si intrebarea: „Ore se mai afla vreuun mijloculu pentru natuinea maghiara spre a -si scapa existinta' de statu si cea nationale, si spre a essi din omoritorulu labirintu, in care a cadutu prin ideologul cei refasciatu si prin neocapitu loru barbati de statu? Ele mai opinez'a, ca deca nu voru reitira pe calea unei politice moderate si prin una economia resursa, nu voru vindeca ran'a cea mortale a statulu, reintrorunduse cu totu la o tractare drepta contra celelalte popore: starea de acum e prob'a cea din urma a sortii, care a resaritu pentru acesta natuinea. „Orisea politica a Ungariei,“ una brosiura cu acestu titulu essu in Lipsa, merge pana a areta cu degetulu, ca fora unu regimu absolutu cu mana tare nu se mai pote vindeca starea cea caduta in languore a situatiunei publice; ca economi'a populara e diruta, e lipsa de capitale, le-targ'i industriale, nescentia' mahomedana, caderea comeraciului si a bilantiloru lui, idela sceltitu prin politica de a versa scuriele statulu prin gramadiri de cali ferate, si apoi inca se se introduce si ram'a profesionalu, cu care se se escluda fontanele comerciali. Autorulu apoi -si da in peticulu germanu apasandu, ca Ungari'a va remane' isolata de atra statele europene, pana candu nu va depune ur'a in contra elementulu de cultura germanu. „Natiunea ungarcesca n'are viitoriu, deca nu pasiesce la culmea culturii in tiera. Acosta inse numai stunci o pote face, deca in totalu si in mare se va alatura cu simpatia de cultura' germana, care si desluminata totu li cuplescesce. Caus'a, ca celelalte popora ale Ungariei denega misiunea culturii maghiare si se oppunu cu energia maghiarisarii, e tocma, ca maghiarii nu voru a se alipi de germani (!) pentru -ce numai cultura' precumpantia mai mare pote assimila poporele ce stau mai djosu in cultura.“ Asia vorbescu germanii atra maghiari in facia, candu de alta parte cobezba cu nationalitate, ca se le oppuna de ciuha apertoria maghiarisimulu, deca acosta nu vrea se le imbracosiesca politica' loru. Voru trece scul si ca ele germanisimulu a sjanje la marea

negra tocma prin politica' acosta traditionala, pe care facia cu natuinea din giuru o ducu cu una continuata nevocabile dela tiena si inca asia, cum vedemu, ca -si apera antepostorile loru si unde se ada immigrate. — Eca inca una pomire: Intervenirea germaniloru austriaci pentru cei din Ungari'a, mana pote pentru cei din Roman'i pana la marea negra:

Anu atinsu in unulu din nrii trecut, ca in 30 Augustu a. c. cap'i partii constitutionale din Austri'a de susu adunati la Gmunben langa laculu Traun, barbati cei mai de influinta in starea de adi si repres. dietali si comunali, au adusu intre cele siese resolutiuni pe a 6-a tocma in favorea sprijinirii sassiloru si a germaniloru din Ungari'a. La resolutiunea a 6-a, care suna asia: Pusetiunea partii (const. austriaci) spre regularea, normisarea (sur Wafregedung) germanisimulu in Ungari'a, specialiminte in Transilvania', se aduse resolutiunea acosta in detain: Referente Dr. Hoke:

„Noi ne exprimemu vitiie nostre fratie a sassiloru din Transilvan'i deplin'a nostra simpatia si luamu cu viva parere de reu procedera regimulu ungurescu in contra acestei vitiie germane, aporate pana acumu prin drepturile natuinei sassici (in Sachsenland) in desvotarea sa culturale-istorica, se periclitu in ei totodata factorulu celu mai potente pentru interesele de libertate; si cultura' in Ungari'a si cu acosta in monarchia Austro-Ung. se periclitiza, si multu necessari'a buna cointelegere intre maghiari si germani suferu (schiffahrt) simtibili jignire.

Noi aseptamu dela adeverat'a intielegere a regimulu ungurescu, ca drepturile nationalitatii nemtiaci din Ungari'a si specialiminte in Transilvania' sub nece unu modu nu se voru scurt'a, si ca ele se voru respect'a cu nimicu mai pucinu decatu pretensiunile nationaliale maghiariloru.“ Asia! Ose pote esse rode. Tipetele sassiloru si propagand'a loru cea resoluta si netiermurita prin limite si a sfata ecbolu sprijinitoru si veti ved'e, ca sassi voru deveni repusi in avut'a puseiione prin sprijinulu sangelu loru.

Pentru romanii din Transilvan'i, cari ca pamenteni nu suntu neci venetici neci lichele periculoase patriei, ci au versatu sangele pentru ea, si pe tempulu dominiatiuni aristocratice inca avea asemene drepturi politice cu maghiarii, si acum inca trebbe se aiba asemenea aici in Transilvan'i, cine se va intrepune, ca se traga luarea aminte a maghiarulu, ca, deca va mai ignora pe romanu ca atare, despondindu de latitudinea drepturiloru politice nationali, confiscate unilateralimite si prin fortia arbitraru in contra dreptulu istoricu avutu, ele maghiarisimulu -si taia copaciulu de crastavete de sus pitior'e, si va deveni ceea ce i descanta mai susu nemtu dela Lipsa's, adeca camerdineru la portatoru de cultura in oriente. -Si voru musca limba diplomatii nostri si celi, ce nici din periceloru nu voru a invatia miste pentru viitoriu. —

Romanii se fia catu de cercuscati, ca noi nece dupa politica' de adi, devenita prin tota Europa la ordinea dilei, ad. ca conservativii cu inteligenta' si cu cei mai maturi din poporu se conduca destinele tiereloru, sustienendu ordinea si pacea, noi nece dupa acosta politica' nu putem f' despo-

lati de dreptulu politicu nationale, ca-ce acosta acumu inlocuiesce pe celu aristocratu dinainte de 48 acumu extensu si la poporu, prin urmare fostii conservativi romani cu inteligenta' si poporu se fimu mai solidari decatu solidaritatea si se miscamu tota pet'a, ca ce e alu nostru se nu nilu rapesca neci gait'a cea fora sate, neci cocorul celu restitu si refasciatu. —

Nemica insu nu ne pote ajuta, deca toti romanii nu se voru organisa' intro' partia politica pe facia, procedendu astufelcu cu totii organisa' a -si apera drepturile istorice avute.

— Epistol'a lui Kosuth a implutu de grigia pe deschisti, cari tocma deacea se voru solidarisa' intre sene si mai resoluti in contra ulstitiloru. —

SOCIETATEA ACADEMICA ROMANA.

Siedinta' dela 2/14 Augustu 1874.

Presiedinte a Treb. Lauranu, membrii presinti: Dr. Anast. Fetu, I. C. Massimu, G. Baritiu, N. Ionescu, Al. Odobescu, G. Sionu, Dem. Sturza, P. S. Aurelianu si Dr. Ios. Hodosiu.

Presiedintele deschide siedinta' la 1 ora dupa amedi, si danduse cetire procesulu verbalu alu siedintei trecute, se aproba.

In program'a lucrariloru pentru sesiunea anulu curente se mai primescu urmat'oriele cestiuni:

1. Cestiunea pentru asocierarea fondulu Zapa.
2. Cestiunea dictionariului.
3. Cestiunea tiparirii opereloru lui Dem. Cantemiru.

4. Cestiunea manuscriseloru lui Cantemiru venite dela Petruburg.

5. Cestiunea decoparii monumenteloru romane.

6. Cestiunea facerei busturiloru lui Cuz'a si generalu Nastorelu Herescu.

7. Cestiunea alegerii de noui membrii.

D. Odobescu sulera cestiunea de absentia a membriloru actuali, si, cu scopu de'a face, ca Societatea se fia in stare de a pote lucra in siedinte plenarie, face propunerea urmat'oria:

„Se se invite, conformu § 40 din regulamentu, d-nii T. Ciparu, Sbiara, P. Poenaru si Cogalnicescu a declar'a deca voiescu a se folosi de drepturile si a implini datoriile ce Societatea academica romana le-a acordatu si pe cari insai le-au primitu.“

„Odobescu, Sionu.“

Propunerea e secundata de d-lu G. Sionu, si d-lu presiedinte, conformu § 29 din regulamentu, o supune aperturii Societati, deca voiescu se treca la ordinea dilei, se voiescu a insarcina pe unulu din membrii se faca raportu asup'r'a cestiunei in propunere.

Dupa desbatere, la care participa toti membrii presinti, se primescu urmat'oria propunere prezentata de d-nu Ionescu, si subscrisa de mai multi d-ni membrii:

„Se binevoiesca Societatea academica a lpuie la ordinea dilei; 1. Inmuluirea membriloru actuali; 2. Modificarea art' 13 din statute.

„D. Sturza, N. Ionescu, Dr. A. Fetu, Sionu, Baritiu, P. S. Aurelianu.“

D. Baritiu se insarcina a veni cu unu raportu asup'r'a acestei propuneri in siedinta' de Lunu 5 Augustu curinte. Prin acosta propunerea d-lui Odobescu se considera de cadutu.

Se alege o comisiunea, in personele d-loru G.

Baritio, D. Sturdza și Ios. Hodosiu, pentru cercetarea raportului delegațiilor, examinarea comptorilor și facerea bugetului pe anul dela 1 Augustu 1874 pana la finele lui Iuliu 1875.

Se alegu dōne comisiuni pentru cercetarea manuscrisurilor de traducțiuni, si anume:

1. Pentru examinarea traducțiunilor din autorii latini, fiindu manuscripte, se alegu membrii: d-nii A. Treb. Laurianu, Dr. A. Fetu, A. Sturdza, G. Baritio, Al. Roganu și Ios. Hodosiu.

2. Pentru examinarea traducțiunilor din autorii elini, fiindu patru manuscripte, se alegu membrii: d-nii I. C. Massimu, G. Sionu, Al. Odobescu și I. Caragiani.

Dupa această siediñtă se radică la 5 ore post-meridiane, anunțându-se cea viitoare pe a două a di, 3 Augustu, la 1 ora după amed.

Presiedinte, A. Treb. Laurianu.

Secretariu ad hoc, Ios. Hodosiu.

Siediñtă dela 6/18 Augustu 1874.

Presiedinte A. Treb. Laurianu. Membrii presiedinti: Dr. A. Fetu, I. C. Massimu, G. Baritio, N. Ionescu, Al. Odobescu, G. Sionu, P. S. Aurelianu, V. A. Urechia și Dr. Ios. Hodosiu.

Siediñtă se deschide cu citirea protocoaliului siediñteli de 2 Augustu a. c., care se aprobă.

D. presiedinte face următoarele comunicări:

1. Scrisōrea d-lui Dr. Ios. Szabo din Iasi, cu data 23 Iulie a. c., prin care tramite lucrările din zoologia și mineralogia emendate în sensulu concluziunii luata în un'a din siediñtiele anului trecut.

Se dau secțiunii științelor naturale spre a le cercetă si-a raportă Societății.

2. Scrisōrea d-lui comembru D. Sturdza, prin care ofera Societății portretele mai multoru domni romani și-principi straiini, și alaturu de-odată unu memoriu asupră portretelor domniloru romani. Memoriulu se da secțiunii istorico-archeologice spre cercetare.

Pentru asiadare acestoru și altoru asemenea portrete se decide a se procură un albumu.

D-lui Sturdza se exprime multamita pentru nobilitu son ofertu.

3. Scrisōrea d-lui Sbiar' din 1/13 Augustu curiute, prin care arăta, ca este impiedecat de a potē luă parte la siediñtiele acestei sesiuni. Se ia spre sciintia.

Dupa acestea trecundu la ordinea zilei, d-nu Baritio citește raportulu son asupră propunerii d-lui Ionescu din siediñtă dela 2 Augustu curi, despre inmutarea membrilor actuali și Societății, și despre modificarea art. 13 din statute.

Domniloru colegi!

Conformu insarcarilor luute în siediñtă tienu de 2 Augustu a. c., amu onōre a submitu a-pretării și deliberatiunii d-vōstre modestă mea opiniune asupră celorlō dōne propuneri facute în aceeași di de catra siese membrii, si anume:

1. Se so inmutăse membrii actuali și Societății acadēmice romane.

2. Se so modifice art. 13 din statutele nostre, adoptate în an. 1867 și supuse la cunosciñtă guvernului țierii.

Ambele aceste propuneri sunt legale, conformu statuteloru și regulamentulu societății. Primă propunerea este inintemata pe art. 8 din statute, ēr' calificatiunea candidaturu este prevediuta în art. 6. Dreptulu reintregirii sale l'a exercitat societatea incēndu dela 1867 pana la 1872 inclusivu. Cu aceeași ocaziune s'a luatu în discuziune mai totu d'ă un'a și cestiune inmutării membrilor peste numerulu primitivu de 21, fiasu în modu provisoriu în an. 1866 de catra guvernulu Romani. Necesitate inmutării membrilor, considerata din punctulu de vedere sciintificu, a fostu recunoscuta de cate-va ori: s'a relevatu adeca, între altele, impregiurarea de mare gravitate ca secțiunea științelor naturale abia ēr' reprezentata prin unu singuru membru, ēr' cea filologica, de si s'au inscriu la ea indatā dela inceputu, parami-se,

siepte membrii, astadi inse vedemu si prō acea secțiune forte redusă prin adanci betranetie, morte, dimisiune, fortia maiora; asia se intempla ca chiar' comisiunea lexicografica, compusa la inceputu din trei membrii, a ramas redusă la doi. Secțiunea științelor naturale este reprezentata inca si astadi numai prin patru membrii, inse' si din acestia numai trei se afla în pozițiune de a lucră pentru scopurile societății acadēmice, ēr' octogenarul venerabile ne mai ajuta inca numai cu intieptulu si probatulu son consiliu. Secțiunea istorica semeana ca ar' fi reprezentata mai bine decatu sororile sale, pentru ca se numera 9 pana în 10 membrii; în adeveru inse acest' a inca a ramas destulu de orfana, astatu prin dese absentari ale unoru membri, cata si prin impregiurarea, ca unu nu se conforma art. 1. din „regulamentulu pentru lucrările membrilor actuali afara din sesiune.“

Au fostu ani, în cari acestea si alte argumente de natură acestor'ă facēan că majoritatea membrilor actuali se se arele forte aplecata a implini numerulu pana la 24, inse că, a-2-a numai se pote, alegeții se esa în sensulu partii a-2-a din art. 8 alu statuteloru, adeca membrii se se alege cu respectu la specialități. Deca totusi numerulu membrilor actuali n'a trecutū pana acum preste 21, causă principale s'a cautatu, pe estu mi-aducă aminte, mai vertosū în acea sabia a lui Damocles, despre care, se ditea ca ar' plana d'asupră societății acadēmice, precum si în reducerea subventiunii statului la o diemietate din sumă ficsata la acestu. Remane la D-vostra, Domniloru, că, resumandu argumentele audite în anii trecuti pentru si în contră inmutării membrilor, se ve decideți astadi pentru inmutarea lorū.

La propunerea a 2-a, care concerne modificarea art. 13 din statute si cu acea' dintr'odatu art. 1 din regulamentu, adeca ficsarea unu alu anutempu, în care se se conchieme societatea acadēmica, mi-permitu a reflectă inainte de tote la 24 adeca celu din urma alu statuteloru, prin care s'a decisu, că modificările se se pota face numai „cu trei patrimi din numerulu membrilor actuali și societății.“ Acesta decisiune mi se pare cam echivocă, de aceea me simtu datoru a o recomanda deliberatiunii D-voștre prealabile, dela care va depinde luarea decisiunii asupră propunerii a dou'ă facuta de cei siese membrii. Pentru că se potemu modifcă ori-cel articulu alu statuteloru în modu legale, se cere că se fa presentu, deca unu totu, celu puțina 15 membrii, actuali, ēr' aceia se voteze în unanimitate. Dar expresiuna „cu votulu a trei patrimi“ se mai pote explicită si asia, ca unu se fa membri presentu 3/4, despre cari se presupone ca voteza totu, fia pro, fia contră, destulu numai se voteze. De altu cum cestiune modificării §-lui 13 inca s'a ventilatu, mai alesu în cei trei ani din urma; modificarea lui inse depinde forte multu dela vocatiune, dela impregiurări familiare si pozitiune sociale a fia-carei membru, în catu este aproape imposibile de a nimeri v'rtu unu anutempu, care se convina la toti membri. S'a propusu or-candu septemanele dintre Pasci și Rusalia; în acestu casu inse s'ar' presupone că membrii, cari suntu totu d'ă-dati profesori, sar' decide ca pe cele siese septemane ale sesiunii se lasse suplinți în loculu lorū. S'a mai disc' că sesiunea se se deschida totu în acestu anutempu, inse cu 15 zile mai tardu, adeca de St. Mari-a-Mare, pe candu si profesorii s'au folositu în parte mare de vacantiile lorū si alte familii au facutu cure de bai, ēr' cei ocupati cu agricultur'ă vedu dinainta lorū cele mai multe rezultate ale laborei ce au pusu. Eu n'asiu sci recomanda altu tempu mai acomodatu pentru tinerrea siediñteloru societății acadēmice de catu pe unulu s'eu altulu d'în aceste dōne anumite acii.

6. Augustu.

G. Baritio.

Se ia la dezbateru primă parte a raportulu despre inmutarea membrilor actuali.

D. raportore, din motivele aduse în repor-

tu lu son, este pentru inmutarea membrilor pana la numerulu de 24.

D. Odobescu este în contră inmutării membrilor actuali, d'ēr' este pentru inmutarea membrilor secțiunii filologice din actuali membri si societății, și, dezvoltandu-si opiniunea, face propunerea urmatoria:

Propunerea.

Pana candu secțiunile istorico-archeologice si-a științelor naturale voru avē midilcoe materieli spre a lucră cu folosu, toti membrii actuali și societății facu parte din secțiunea filologica-literaria și participa la tote lucrările ei fara ocbire.

În urmarea acestei dispozițiuni:

1. Se se alege unu alu treilea membru în comisiunea lexicografica.

2. Se se numesca numai decatu un'a s'eu mai multe comisiuni, care se incepa de indatā revinsirea lucrării comisiunii lexicografice dupa art. 17 din regulamentulu pentru lucrarea dictionariulu. Odobescu, V. A. Urechia.

D. Urechia secundeza propunerea D-lui Odobescu, mantiene si propunerea D-lui Ionescu si areta ca prin acest'ă nu e în contră-dicere, ca-amendou tindu la cerutiune membrilor societății, inmutare ce D-sa a inmut'ă si anulu trecutū. Pentru aceea va votă propunerea D-lui Ionescu, si din același motivu alu inmutării dorose se se primesc si propunerea D-lui Odobescu. D-nii Hodosiu și Sionu suntu pentru inmutarea membrilor din consideratiune, că atunci numai va fi societate în stare d'a lucră cu eficacitate, candu vom aduce între noi barbati de sciintie, de specialitate. În catu pentru numeru, D. Hodosiu propune 23, ēr' D. Sionu 25; în totu casulu numerulu totai alu membrilor se fa inegal, pentru că este mai facile majoritatea ceruta de statute.

D. Ionescu, i-si sustiene propunerea pentru inmutarea membrilor actuali.

În urma D. Sionu cere a se formu d' cestiune, si-a se pune la votu.

Presiedinte dice: cestiunea este a) voiesce societatea s'eu ba inmutarea membrilor si actuali? b) deca voiesce, apoi cu ce numeru?

Se pune la votu primă intrebare si se primesc inmutarea cu siese voturi contră trei si o abtineru.

Votarea asupră intrebării a dou'ă, se amena pentru siediñtă urmatoria.

În catu pentru propunerea D-lui Odobescu, adunarea insaricā pe D-lu Sionu a face raportu s'aparea ei si a-lu presintă societății în siediñtă de mane.

Dupa acestea, tempulu fiindu inaintatu, siediñtă se radică la 5 1/2 ore post-meridiane, anunțându-se cea viitoare pe mane, Miercuri, 7 Augustu, la 1 ora după amed.

Presiedinte, Dr. A. Fetu.

Secretariu ad hoc, Dr. Ios. Hodosiu.

Mulera buna e canuna de auru pre capulu barbatulu *

E datina vechiă, că la repausarea dōmenilor mai distincti, că cea mai de pre urma onōre, celu mai de pre urma s'erritu astatu pentru eternizarea memorii lorū, catu si pentru mangaiarea celor ce remain în urma lorū se se tienu unu panegiriu.

Adești datina sacra pana acum au indeplinit' o cu puține exceptiuni clerulu, si mai numai clerulu, de una parte pentru ca elu a laturu asupră s'a astutarea mortiloru, de alta parte pentru ca ēr' numai clerulu a conservatu în tempii cel negrii al secolulu de midilocu sciintia, numai membrii de al lui că St. Augustinu, Ioanu gura de auru, Vasilie celu mare si multi altii mai corecti, mai cultiva si propaga sciintia.

Asia standu lucrū, d-vōștre potē se vi v'ina cum preste mane, cum vinu eu se indeplinescu această trista si durerōsa onōre pentru reposta!

*) Publicamu acestu discursu, tienunda, ca cu consensulu prețimiei potu si lăcii discorge la festine funebrale. Red.

Ecce cum in dilecte nostre femelle pretendo emancipare, ele au si inceputa a se emancipa pe sine in multe privințe. Noi, cei ce amu carte, le vedem prin lumina scientiei frecuentandu la academi si universitati; le vede tota lumea la telegrafia, postaria si alte officia, cari pana acum le insepelina numai barbati. Dă! le mai vedem pe unele purtandu comerciu sub firma propria, economia cu argati si servitori si multime de lucratori.

Acum argata o suma de femei parte s'au emancipatu de sub domina' barbatoru, parte pretendu multe si pōte tōte a se emancipa, pentru ce se nu ne emancipamu noi mireni in privința pangriilor de sub clera, mai vertosu atunci, candu obvinu casari cum e celu de facia, in cari noi stamu in tre un'a legatura mai de aprōpe cu defuncti, legatura de sange, legatura de amica, legatura de vecinatate, si alte multe legaturi, carii nu lēga pe omulu clerului de defuncti. Omulu din clera ne va vorbi din una felu de datoria . . . nece odata inse de amōre, de dorere, de sentimentu, si e mare diferentia intre mama si mama, ambele ne spala, ne imbraca si ne nutrescu, dē! numai una ne iubește! —

Odata emancipati ve rogu sa me ascultati! La loculu seu ar' fi dapa datin' altoru oratori; a ne ocupă de nasocera, creșcerea si viat' defuncti; si pan faptele bune ce le faci in viat'ia inaintea ochiloru d-vostru, precum pene candid' copia luminara curata de cēra pe mēsa.

Eu inse nu voi a face acēsta; pentru ca cei mai multii din d-vostru sciti, ca pie defunct' fū ascuta in Ighiu, din tata si mama aderati Nicolae. Cine nu a cunoscutu pe parintele Nicolae Strajjan, asa numitu de si sei „Parintele Oula”, ca intre cei pucini de atunci a inceputu a dăa fiiceloru sale o educatiune nu numai romānesca, ci si civilizati'ria, o creșcere, dapa cum pretēnde lumea cu ampla de acum *), asa educata defunct' se maritā la anul 1853 in 23/1 dapa adjuclatu de cercu de atunci Teodoru Rainai, astadi advocatulu de acēstu nume si maritatu ei fū binecunoscutu de acēsta familia invelita si imbracata in doliu, per care o compatimiu cu totii, dē! nu i puteam ajuti, pentru ca eu a pierdutu mai pōte nime redā.

Amu dīsu, ca nu me voiu ocupă de viat'ia si faptele defuncti. Erati, ca amu scapata acēste cuvinte pentru publicu, ce nu a vedutu si cunoscutu de locu nece pe motiulu defunctei Parintele calageru Iovianu, nece pe tatalu ei Parintele Ighiuili Nicolae, nece pe sociulu ei advocatulu Rainai.

Arastandu acēste datini, voiu se vinu se ve vorbescu de alta tēma, de cea ce e pusu si scriu in fruntea discursulu meu.

Muiera buna e conuna de auru pe capulu barbatiului. Ei bene! cā se pōta fi cinerva muieru buna, debe se fia mai ataita copia buna, fēta buna, — dē!, cā copia si fēta se fia buna debe se aiba ad. debe se le dō parinti educatiune buna.

Aici e casulu, aici e prob'a din'aintea ochiloru nostri de educatiune buna. —

In patri' nostra locuita de 3 natii mai numeroșe, cari vorbescu 3 limbe diferēnte un'a de alt'a; e forte greu si anevoia a da copiiloru si feteloru educatiune buna. Unii parinti le dau a educatiune numai ungrēșca; alții numai germana si inca pangramenistica, ēr' alții numai romana. —

Fōrte bene, — mi voru strigā totii cei ce facu asemēni! Fōrte reu le resundu eu!

Pentru-cā dēca studiulu politiciloru celoru bunu, cum fū Senatulu romanu, Atila capeten'ia maghiariloru si regele Andreiu, care a favorisatu venirea teutoniloru, nu au adusu si asiediatu vor noi pe acēste plaiuri montōșe pline cu auru, incarcate cu struguri si seoperite cu totu soiulu de bucate; de buna sēma nu ne-a adusa, cā se flămēndim, se murim de fōme, si dēca avem imbelșingare pentru-ce se nu avemu si multimire, voia buna, amōre sēu celu puciu respectu unii de alții.

Ce folosu, dice scriptur'a, „de va dobendi cineva lumea tot' si -si va pierde sufletu!”

Ce folosu, dīcu eu, ca avemu cetati, orasie si sate multe si frumoșe, dēca nu locuim in pace cu buna intelegere, in armonia si cu bucuria in ele? ne pierdemu sufletulu!

*) Romanii se invetie totu a scrie si ceti, cā se pōta invetia tōte scientiele, dē! se nu schimbe portulu celu curatu, cu atala gustu esteticu si ingeniosu croitu si lucratu, cu saculu de rochia.

Ce folosu, ca avemu mosii, baserici, scōle, case, averi, vinuri bune si bucate alēse si curate, dēca nu le potemu locui per acēta, manā si bē pe acēste in pace, cu amōre, cu tōla multimiere si satisfactiōne cā se ne prișca, cā se ne restauram de munc' dila si pauș' noptii, se castigam puteri nōșe de viat'ia si lopta, ce folosu! Ne prindem sufletulu!

Dēca totii parenti ar' dā natioru loru un'a educatiune, precum a datu Parintele Nicolae fiiceloru sale, si dēca tōte acēste ar' urmā exemplu seu, ac' merge pe calea ce a petrecutu defuncti: atunci, atunci acēste certe scōi, dispute inordate si butulu de a domi' un'a natiiu pe celelalte ar' inostā; — noi ne amu considerā, cā 3 frati de unu tata, care a avutu 3 nevēste — si nu ne amu baste capulu pana la aprișcarea crețiloru, cum se sapamu, cum se ne angulumiu unii per alții, ci amu invetiat, cum a invetiatu defunct'a, unulu limb'a altui'a si prin acēsta ne amu imblāndi si infrati, (candū n'ar' fi unii lipitori alții lorci. Red.)

Ecce causa! pentru care sustien eu, ca ambia intru intunecere cei ce -si crescu copilele si feteloru numai romānesce, numai ungrēșce sēu numai nemțiesca. —

In acēsta directiune romanii, cu mare bucuria a mea, au apucatu inainte si intreca per nemțiesca sorori; ei dau tesauriloru loru celoru vii, nemortalitat' loru celei adesperate educatiune, cum se cere, cum debe se fia, se speram ca va fi in curendu!

Romanii nu dau copii loru numai la carte romānesca, ci din tōte poterile se nevoiescu si-i ducu si la carte ungrēșca, nemțiesca, — italiana — si franceza, astadi nu e o natiiu per facia pamentulu, si cari barbati, femei si copii se studie, cunōșca si vorbēșca atales limbi, cā natiiuena romana. — Bravo frati romani! inainte per acēsta cale! — ea duce la intelegere cu natiiuena sorori, ea duce la egalitate de drepturi, cari si cu limb'a straina le poti castigā mai curandū decatu numai cu a ta, ea duce la buna stare, pentru-cā inlemesce comerțulu, ea duce la cultura pentru-cā ne dechide tōte cartile scrise — tōte limbele, ea duce la ambițione pentru-cā si limb'a e scientia in sene, cu catu cunōșca cinera mai multe limbe, cu atala scis mai multu, cu atala e mai invetiatu si cu atala pōte fi si mai ambițios! ēr' ambițione duce la bravura, la victoria si gloria.

Dē! cunōșcerea limbeloru patriei mai are si acelu folosu, de care pré pucini scē nime nu a vīstatu pana acum! Acelu folosu, ca omulu, ca populu, care cunōșca limb'a altui poporu nu mai urșcu, nu mai despretuescu pe acelu poporu. Cea ce e romanu e fapa, *). Compatrioti nostri, cari ne cunōșcu limb'a sunta forte populari faci, de noi, si numai patin'a de dominatu ii face cete unadate de nu suntu, ce ar' pōte fi, dē! destulu de acēste, — erati ca amu dīsu pré multu!

Ce-mi faci inse mie, ce vorbescu din sentimentu — inpinu fara voi'a mea — si voi, ce se pricepeti si d-vostru, unde e dorerea — și ce ne consuma pe totii.

Dē! frantasi romani nu dau natioru loru numai educatiune limbistica — ei le dau si una educatiune cosmopolita, exemplulu e mortulu si totosi viu de facie.

Dēca Parintele Nicolae nu educā per defunct'a in iubire desprēnduli, astadi acēsta frumuscata familia, nu ar' marturisit de buna creșce a fragedei si multu iubitoru mame a loru.

Dati-mi deci voi, stimati ascultatori, se deaba pentru onōra defunctei si cele ce voru a lēu exemplu dela ormaru ei, cerasi mai afundū acēsta tēma: — Occasiōnea e favorabile si patienti'a d-vostru exemplaria; nu ve separati inse per mēse, dēca voiu probā asertiele mele ēra si ēra cu proverb'ia romana.

Romanulu dice: fēta n'are „lege”, adeca vre se dice, fēta n'are nationalitate! E greu, e aspri-tor pentru multu sufletu si anime fragede acēsta rigōre, dē! cā faci, fēta n'are, nu pōte se aiba lege, — pentru-cā mai e o alta lege, acēsa, cā tōte fetele debe se se marite, — per candu barbati nu se potu totu insurā si la una mare parte precum e pretimēra r. cath. nu le e iertatu se se (insōre) uxōre, o alta parte, cum e milit'ia s'ar'

*) Ar' trebui inse se faca maicele cu creșcerea loru, cā se nu se renge neci se se asimileze romanulu nostru nationalitati, indata cāi invatā limb'a, ci cu atatu se fia mai ambițios de romanismu, cu catu se vede superioru cu cunoscintiele limbai altora. — Red.

uxorā si nu se pōte — undē mai pūni numerulu celoru ce s'ar' fi uxoratu, dē! in rebelle au picatu. — Asia fiindu-cā multi barbati nu se potu uxora si fetele tōte debe se se marite, acēste nu potu avē lege, nu potu avē nationalitate, cu alte cuvinte, ele au si debe se aiba si lege adēca religioe si nationalitate inca mai mare, mai firma et mai constanta decatu barbati; pentru-cā ele au se producā ēra fele si barbati; dē! n'au deșteputu de a lege si dēca au si acēstu derepta, apoi elu cā tota dereptulu natelru nu pōte fi marginatu, nu pōte fi redusu numai la fi si barbati unei ginie. Acēstu asertu si credentia a mea o asiu putē demonstrā cu o suma de exemple din trecut, — cūri ar' reversā una lumina mare in animele cele fragede, per cari le va fi superatu discursulu meu — dē! nu o facu, ci rogu per toti et per tōte, cari nu voru fi de acōrdu cu mēse, se se nite impregiuru de sene in statele et orasiele vecine, se se convingā dēca pie defunct'a ar' fi tēntu strictu la a ei nationalitate, credu, ca nu ar' fi fostu asia fericitu.

Si mai in urma stimati ascultatori, in repaus' a pie defunct'a amu mai adatu eu si o alta traxa caracteristica, care debe se fia de cinōșura nu numai feteloru cu multe limbi si cosmopolitismu creșcut; ci la tōte femēle din lume. —

Si care e acēta traxa, acēta virtute atata de rara si atatu de necesaria la femēe. —

Respectulu! Stimati! respectulu cu care e dat'ria muieru si nevast' barbatiului seu si care, dōtore, in cele mai multe case romāne liposce!!!

Vo'ia barbatiului e lege muierii lui — asia dice romanulu; nu lege la care, si dapa care se ve incline — ci regula dapa care se ve indreptu, se se reguleze pe sene, pre si sei si tōta ordinea casei. —

In daru mi veti dice mie, ca asta e tirania, crudelitate, barbaria? nu primescu! nu intelegu! — barbati per delicati sunta papusi in manie nevasteloru loru, per care acum o gatescu, chichescu, acum o trantescu etc.

Apoi sciti d-vostru, ca copia' dela unu tempu se urșcu de papusa! Si dēca nu sciti, auditi si invetati dela mēse, ca nevēștele se urșcu cato-dati si parasescu barbati delicati! dē! se lasamu acēste si relegandū la latinescu: „Quisque sua fortunae faber.”

se ne întorcemu la respectulu, care l a avutu defunt' ca tra barbatiului seu si care nu dorescu se -lu aiba tōta fem'a ca tra barbatiului ei.

Suntu abō 8 dile, trecundu per deinaintea casei d-ialoru, defunct' vorbēșca cu unulu din acēstu dō fetiorasi pini de doliu, acum sciti in ce limba? in cea maghiara. — Ei bene, cum se pōte concōrdā acēsta cu una a anima mare romana, cu educatiunea din cas'a unui preta romanu, marelē romanismu, de care a datu defunct'a probe multe si cu voi'a ce e manifestatu de a -si maritā per unic'a sa fiaica numai dapa unu romanu, nite cum: respectulu celu mare ce -lu a avutu defunct' a facia de barbatiului seu, e obligatu o se vorbēșca cu fetiorii lui si si sei in acia limba, in care crede tatulu loru, ca se voru potē ferici mai usuru, mai bene, si mai securu, voia barbatiului e lege muierii lui! — Da voru crede si dice multu: acēta e forte reu, nu pōte se fia, cā o femēa deștepta inestratu cu tōte calitatile, unecori si invetiatu, de bunu nēmu, se faca voi'a barbatiului — de multe-ori gagantiu! — Ei dē! lege e lege, lege e scrisa „dē! muieru se se tēma, se asculte de barbati!” — scrisie aposten'ia Parculu si o canta basericanu chiaru la cunōșca . . . Inca debe se o tēnemu . . . alia felu se face chaosu — in familia, chaosu in patria.

Ēr' la acēia si acēle, cari nu voru se respecte acēsta lege le aducu eu aminte a celu respuasu al inteceptului, care fiindu intrebatu, cu ce asemēna el femēe, a respuosu: Muieru e vitiu plina de daru, de dulcētia si de struguri, — dē! fara haracu (paru de via) nu platescu nemica — pentru ce se alega nemica de dulcētia ei.

Acēstu haracu e respectulu; cu care suntu detōre tōte femēe, cari pretēndu a fi bene educate, barbatiiloru loru, chiaru si atunci, candu acēste coplesiti de arsit'ia dilei, de nadusal'ia noptii, de multime familii, de pucinatate producteloru, de povē'r'a dāriloru si danieloru, per care nu le pōrtu, nu le sōrtu, de multe-ori nice nu le scie femēe, pentru ca barbatiulu, barbati, nu i le arata, cā se imbrānesce cu anim'a cea frageda a ei, candu barbati debelati de acēste si de multe alte rele din societate se arata sēu chiaru cōdu infranti, sēu am-

